

UvA-DARE (Digital Academic Repository)

De opkomst van schaduwonderwijs

Elffers, L.; Jansen, D.

Publication date

2019

Document Version

Final published version

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

Elffers, L. (null), & Jansen, D. (null). (2019). De opkomst van schaduwonderwijs., Didactief. <https://didactiefonline.nl/artikel/de-opkomst-van-schaduwonderwijs>

General rights

It is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), other than for strictly personal, individual use, unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

Disclaimer/Complaints regulations

If you believe that digital publication of certain material infringes any of your rights or (privacy) interests, please let the Library know, stating your reasons. In case of a legitimate complaint, the Library will make the material inaccessible and/or remove it from the website. Please Ask the Library: <https://uba.uva.nl/en/contact>, or a letter to: Library of the University of Amsterdam, Secretariat, Singel 425, 1012 WP Amsterdam, The Netherlands. You will be contacted as soon as possible.

De opkomst van schaduwonderwijs

Tekst Louise Elffers & Daury Jansen

Gepubliceerd op 29-08-2019 Gewijzigd op 29-08-2019

Veel vragen, steeds meer antwoorden. De afgelopen jaren neemt de deelname van leerlingen aan bijlessen, huiswerkbegeleiding en toets- en examentrainingen in Nederland aanzienlijk toe. In de NRO-overzichtsstudie *De opkomst van schaduwonderwijs in Nederland: wat weten we en welke vragen liggen nog open?* schetsen we de huidige stand van de kennis over schaduwonderwijs in Nederland en in internationaal perspectief. De groei van het zogeheten schaduwonderwijs roept talloze vragen – en vaak ook zorgen – op. Waarom groeit het gebruik van schaduwonderwijs? Welke leerlingen maken gebruik van welke vormen, en waarom? Wat zegt het toenemend gebruik van schaduwonderwijs over de kwaliteit van het Nederlandse onderwijs? En wat zijn de gevolgen voor leerlingen en voor het onderwijs zelf?

In de NRO-overzichtsstudie *De opkomst van schaduwonderwijs in Nederland: wat weten we en welke vragen liggen nog open?* schetsen we de huidige stand van de kennis over schaduwonderwijs in Nederland en in internationaal perspectief. We voerden daarvoor een zogeheten meta-analyse uit: een systematische verkenning en samenvatting van de theorie en empirie over schaduwonderwijs in binnen- en buitenland. De opbrengsten van deze analyse legden we voor aan leraren, lokale en landelijke beleidsmakers, aanbieders van schaduwonderwijs en onderzoekers. Samen reflecteerden we op de nu beschikbare kennis en op de vragen die nog openliggen.

Wat weten we over schaduwonderwijs in Nederland?

Onze website maakt gebruik van cookies om het gebruik en functionaliteit te waarborgen van deze website. Meer over ons zoekbeleid

[Accepteer cookies](#)

In Nederland zijn er enkele exploratieve studies uitgevoerd naar de motieven van gebruikers van schaduwonderwijs. De omvang blijft lastig in beeld te brengen, omdat een deel van het aanbod plaatsvindt in het informele circuit. Bovendien lijkt er sprake van een toenemende hybridisering tussen onderwijsaanbod in de publieke onderwijssector en aanbod vanuit het schaduwonderwijs: scholen werken steeds vaker samen met aanbieders van schaduwonderwijs, waarbij scholen voor sommige diensten extra deelnamekosten vragen, commerciële aanbieders sommige diensten juist weer kosteloos aanbieden aan bepaalde leerlingen, aanvullend aanbod wordt verweven in het reguliere curriculum, of reguliere taken juist bij het schaduwonderwijs worden belegd.

Veelal is de wens om leerachterstanden weg te werken motief voor het gebruik van schaduwonderwijs. Daarnaast zetten ouders het vaak ook in om 'het zekere voor het onzekere te nemen', of om hun kind meer zelfvertrouwen te geven in aanloop naar belangrijke toetsen of examens.

Over de effecten van het gebruik van schaduwonderwijs weten we in Nederland nog weinig. We hebben nog

geen eenduidig antwoord op de vraag of deelname aan schaduwonderwijs leidt tot verbeterde schoolprestaties en – daarmee – tot betere kansen op toegang tot bepaalde vormen van vervolgonderwijs. Wel laten onderzoeken in verschillende landen zien dat schaduwonderwijs met name wordt ingezet door gezinnen met een hogere sociaal-economische status. Hogeropgeleide ouders kopen niet alleen vaker schaduwonderwijs in, maar maken daarbij ook vaker gebruik van (duurder) betaalde en intensievere vormen van schaduwonderwijs.

Wat leert de internationale kennisbasis ons?

Ook uit de meta-analyse van de internationale onderzoeksliteratuur komt een duidelijke relatie naar voren tussen de sociaaleconomische achtergrond van gezinnen en het gebruik van schaduwonderwijs. Hoe hoger opgeleid of rijker de ouders, hoe groter de kans dat hun kinderen gebruik maken van schaduwonderwijs. Daarbij lijkt schaduwonderwijs met name in onderwijsstelsels met vroege selectie en sterke differentiatie – zoals het Nederlandse – te worden ingezet om toegang te krijgen tot bepaalde onderwijsroutes. Wanneer er selectie plaatsvindt voor bepaalde onderwijsroutes, proberen met name rijkere gezinnen met behulp van schaduwonderwijs een plekje op de gewenste onderwijsroute te bemachtigen.

Eenduidige effecten van het gebruik van schaduwonderwijs op schoolprestaties worden ook in de meta-analyse niet gevonden. Dat heeft vermoedelijk te maken met de uiteenlopende manieren waarop (deelname aan) schaduwonderwijs in verschillende studies en in verschillende landen wordt gedefinieerd en gemeten. Het samennemen van al die uiteenlopende studies in een meta-analyse is daardoor minder geschikt om gevolgen van schaduwonderwijs in kaart te brengen. Onderzoeken waarin wel nadere classificaties en uitsplitsingen worden gemaakt, vinden doorgaans weinig of gemengde effecten van het gebruik van schaduwonderwijs op schoolprestaties. De vraag of de inzet van schaduwonderwijs voordeel oplevert voor leerlingen die er gebruik van kunnen maken - en nadeel voor leerlingen die er geen gebruik van kunnen maken - kan op basis van de meta-analyse dus niet eenduidig beantwoord worden.

Wat willen we nog meer weten?

De Nederlandse kennisbasis over schaduwonderwijs is groeiende, maar is nog te beperkt om duidelijk richting te geven aan beleid en praktijk. Het is niet voor niets dat betrokkenen uit het onderwijsveld in reactie op het onderzoek naar het gebruik van vervolgonderzoeksgedurende en onder meer andere relaties tussen onderzoek en beleid. Meer over ons cookiebeleid

[Accepteer cookies](#)

kenmerken van het reguliere onderwijs – zoals het moment en de wijze van selectie - en het gebruik van schaduwonderwijs, en naar de gevolgen van het gebruik van schaduwonderwijs voor leerlingen, maar ook voor leraren, scholen en het onderwijsstelsel als geheel.

Schaduwonderwijs blijft in Nederland een grotendeels onontgonnen onderzoeksterrein. Maar de wetenschap staat gelukkig niet stil. In het kader van de Nationale Wetenschapsagenda vindt op dit moment vervolgonderzoek plaats, waarin onder meer nader wordt gekeken naar de ervaringen van leerlingen die gebruik maken van schaduwonderwijs, en naar de ervaringen van scholen en aanbieders van schaduwonderwijs. Ook wordt in een tweede studie in opdracht van OCW het gebruik van schaduwonderwijs in primair en voortgezet onderwijs nader in kaart gebracht. Niet alleen het schaduwonderwijs zelf, maar ook het onderzoeksterrein is in Nederland dus volop in beweging!

Het volledige rapport is hier (<https://www.nro.nl/wp-content/uploads/2019/06/rapport-schaduwonderwijs-Eiffers-Jansen-2019.pdf>)vrij te downloaden.

Meer lezen?

Eiffers, L. (2018). De bijlesgeneratie. Opkomst van de onderwijscompetitie. Amsterdam: Amsterdam University Press.

Zie: 'Kan de school nog toe zonder bijles (<https://didactiefonline.nl/artikel/kan-de-school-nog-toe-zonder-bijles>)' (april 2018) en 'Sneak preview De bijlesgeneratie (<https://didactiefonline.nl/blog/blonz/sneak-preview-de-bijlesgeneratie>)' (maart 2018).

Opkomst van de
onderwijscompetitie

Eiffers, L. (2019). Het kopen van kansen: de inzet van schaduwonderwijs in de onderwijscompetitie. (<https://www.oopen.org/search?identificer=1004972%20%C2%A0>) in: H. van de Werfhorst, & E. Van Hest (red.) Gelijke kansen in de stad. Amsterdam: Amsterdam University Press.

Eiffers, L., Fukkink, R., Jansen, D., Helms, R., Lusse, M., Timmerman, G. & Fix, M. (2019). Aanvullend onderwijs: leren en ontwikkelen naast de school. Een verkennende schets van het landschap van aanvullend onderwijs in Nederland. (<https://gelijkekansenvooreendiversejeugd.nl/wp-content/uploads/2019/03/aanvullend-onderwijs.pdf>)Amsterdam / Rotterdam / Groningen: Nationale Wetenschapsagenda.

Gerelateerde artikelen

Dossier

Onze website maakt gebruik van cookies om het gebruik en functionaliteit te waarborgen van deze website. Meer over ons cookiebeleid

[Accepteer cookies](#)